

Вступ

В той день, коли Виконком ЮНЕСКО заснував Всесвітній день філософії — свято, яке відзначається в третій четвер листопада, починаючи з 2002 року, було схвалено і Паризьку декларацію щодо питань філософії. Спочатку це був своєрідний маніфест філософів і видних діячів про обов'язкову присутність філософії в університетах, згодом — офіційна програма діяльності цієї поважної організації, де чітко зазначено — кожна людина скрізь і всюди повинна мати можливість вільно займатись філософією. А викладання філософії має бути збережене або розширене там, де воно існує, створене там, де його ще не існує, і має відкрито називатися терміном «філософія».

Вивчення філософії сприяє відкритості розуму, громадянській відповідальності, взаєморозумінню і терпимості у відносинах між людьми і групами. Філософія розвиває здатність до самостійних суджень, уміння порівнювати різні аргументи, поважати іншу думку, вести бесіду, підкоряючись лише авторитетові Розуму (*Ratio*). Інакше кажучи, це — чудовий інструмент, який дозволяє розуміти той чи інший світогляд, він наділяє людину справжньою свободою думки, формуючи у молодих людей вільний і вдумливий розум, здатний опиратися різним формам пропаганди, фанатизму та догматизму, що не передбачають сумнівів.

Викладання філософії стимулює здатність людської істоти судити про Всесвіт з огляду на місце людини у ньому. Філософська культура має очевидний вплив на здатність оцінювати, критикувати й обирати дію або недіяння, брати на себе відповідальність за розв'язання великих питань сучасності.

Курси філософського спрямування в економічних університетах мають забезпечити і розвинути чотири фундаментальні складові вищої освіти:

- критичність мислення;
- самовизначення особистості через активну громадянську позицію;
- культурний кругозір;
- опанування загальнотеоретичних засад наукового пізнання.

Матеріали посібника мають на меті сприяти розвитку вищезазначених компонентів освіти. Автори намагаються ознайомити студентів із широкою картиною філософського знання. Посібник охоплює ряд тем, присвячених історії розвитку філософських вчень, починаючи від стародавньої філософії і закінчуючи сучасною, а також основні розділи філософії.

Автори сподіваються, що опрацювання навчального матеріалу сприятиме розвитку інтелектуальної культури і загальної ерудиції студентів, дасть читачам змогу замислитись над «вічними» питаннями та чіткіше усвідомити і визначити засади власного світогляду.

Філософія постала як любов до мудрості і надалі залишається як вільний вибір способу мислення.

Вільчинський Ю. М.

Автори:

Вільчинський Ю. М.

(керівник авторського колективу)

Войнаровська Л. І.

Гаєвська О. Б.

Деркач В. Л.

Десяєва І. П.

Кругляк М. І.

Кучера Т. М.

Пітякова Т. С.

Северин-Мрачківська Л. В.

(керівник авторського колективу)

Терещенко В. В.

вступ, 1, 3 (1-7), 5, 6,
8, 10, 13 (4-6), 16 (1, 3-4);

3 (8), 13 (1-3);

19;

2, 11, 14, 17;

18 (2-5);

9 (1-5), 12;

5;

15;

4, 18 (1, 6-9);

7, 9 (6-8), 16 (2).

3. Філософія як любов до мудрості

Філософія — наука про всю дійсність, про світ як ціле. Зрозуміло, що питання про світ у цілому не може ставити жодна наука, так як кожна з них займається тільки окремою частиною Всесвіту, а дослідження ж природи Всесвіту — є також предметом філософії, це її прерогатива. Філософія — єдина наука, яка здатна приносити нам задоволення, адже вона наче замикає наукове коло, саме завдяки їй різні знання вперше отримують порядок і зв'язок. Наприклад, Бенедикт Спіноза, останній з великих філософів, котрий мав задум побудувати систему світу з математичною точністю.

Однак шлях до істини у філософії значно довший, складніший суперечливіший. Причина полягає в особливості філософського пізнання, що постає як єдність свідомості (мислення) у його відношенні до об'єктивного світу й об'єктивного світу в його відношеннях до свідомості (мислення).

Філософія відрізняється від світогляду вже тим, що вона — не духовно-практичне, а *теоретичне освоєння світу*. Філософія з цього погляду є не сам світогляд, а форма теоретичного вираження і розв'язання світоглядних проблем. Як це довести?

По-перше, світогляд як форма суспільної свідомості виник історично раніше, ніж відбулося відокремлення розумової праці від фізичної, і становлення на цій основі філософії та науки. Ключем до первіснообщинного світогляду є міфологія.

По-друге, філософія є теоретичною формою розв'язання світоглядних проблем, які спочатку виникали за її межами і були породжені самою практикою.

По-третє, світогляд передуює філософії й у розвитку індивідуальної свідомості. Індивід здатний оволодівати філософськими знаннями лише в певному віці й на певній теоретичній і культурній основі. Однак це не означає, що до вивчення філософії в індивіда не формується світогляд. Формування відбувається на основі духовної культури того чи іншого суспільства, а через неї постають і певні філософські уявлення.

Крім того, не варто ототожнювати філософію зі світоглядом та ідеологією. Ідеологія, світогляд можуть, але не мусять бути наслідком філософської рефлексії. І, навпаки, висновок від філософських роздумів, тобто результат філософування, це також не філософія.

Без самого процесу осмислення світогляд стосовно філософії — це мов качан кукурудзи без зерна. Тому не світогляди важливі в історії філософії. Вони є лише витвором і завершенням філософського акту.

Для історії філософії важливий сам акт, тобто процес *філософування*. історії філософії — філософування — це критичне дослідження світоглядів, скептичний виклик ідеології.

Отже, філософія є способом теоретичного розв'язання світоглядних проблем, тобто теорією світогляду.

Традиційно називають такі найважливіші функції філософії:

світоглядну, критичну і методологічну.

Нарешті необхідно звернути вашу увагу на друге слово, яке входить до терміна «світогляд», тобто *погляд* — це і «мислення», це і «розуміння», це і система відношень «людина-світ».

системі «людина-світ» можна виокремити три основні типи відношень: *пізнавальний, практичний, ціннісний* (аксіологічний).

Звернення до історії філософії допоможе нам глибше збагнути проблему.

Зачинатель німецького класичного ідеалізму Іммануїл Кант у праці «Критика чистого розуму» (1781) сформулював ***три знамениті філософські питання***, це три системотворчі задачі, які мають принципове значення для філософії в її найвищому, як казав мислитель, «всесвітньо-громадянському» значенні:

- *Що я можу знати?*
- *Що належить робити?*
- *На що я можу сподіватись?*⁴.

⁴ Кант И. Критика чистого разума. — Собр. соч. в 6 т. — Т. 3. — С. 69–756. — С. 661.

